

ENOYMAΣ

ΣΦΡΗΝΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΦΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 1η Μαΐου 1947 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οίκουνδρου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 246

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Η «Αρχωτη Λεύκα» (συνέχεια).
ΚΟΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Άπο έφορων ένδος λόγου γιά το έθνικό έπος των νεωτέρων Ελλήνων (συνέχεια).
Ο «Προσκυνητής».

ΣΚΟΡΠΙΟΣ. Οι Έλλαδικοι.
ΠΑΤΑΟΣ ΝΙΒΑΝΑΣ. Μεντέδες.

LAVASANGA. Παραράθια Μενταγκακαρικά.—Καταγωγή των Ζωντανών.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Λίκας 'Αρβανίτης, Γιάννης Περγαλίτης
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΠΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΟΙ ΕΛΛΑΔΙΚΟΙ

Είναι μιά φυλή στη γη, έπανω, που λέγεται: 'Έλληνες'· οι ένθρωποι της φυλῆς κύτης λέγονται: 'Έλληνες'. Κι όπο τους: 'Έλληνες αύτούς βρίσκεται μιά τελείη που λέγονται: 'Έλλαδικοι', και ζούνε στο Βασιλείο που λέγεται: 'Έλλαδα'. 'Εστείσαν και έπειτα πολλά οι δυστυχισμένοι αύτοι: ένθρωποι, όλλα τὰ καμώματά τους όλα είναι: ή φυετιά—όσο δὲ μπαίνει σε λογαριασμό ή μόνη τους όληθεια, τὸ χρῆμα που κερδίζουν στὸ έμπόριο ή στὰ χρητιά—και όλα τὰ παθήματα τους μ' ένα λόγο είναι τὸ χατάκωμα στὸ ρεμπελὶ και στὸ βούρκο. Οι καλοί αὐτοί 'Έλληνες' της 'Έλλαδας', οι Έλλαδικοί, έρχεσαν σὲ μιά κατάντια τέτοια, ποὺ συγαίνεσσι: και νὰ τὴν στοχαθῆς.

Θελώ νὰ προσπαθήσω νὰ δῷ σήμερα πῶς οι 'Έλληνες', αὐτοὶ που ζούνε στὸ Βασιλείο, παραστράτεσσαν και καταχνητοσαν 'Έλλαδικοι'. Τὸ Κράτος, τὸ Βασιλείο, ή ίλεύθερη 'Έλλαδα' ξίρει γιὰ νὰ μποροῦν ίλεύθερα οι 'Έλληνες' νὰ στήσουν ἐκεῖ τὸ ίργαστήρι του θὰ προτοίμαζε τὴν ένωση της φυλῆς. 'Ενα 'Εργαστήρι' ήταν νὰ γίνη και έγινε τὸ Κράτος. 'Άλλα μόλις έγινε τὸ Κράτος οι 'Έλληνες' ποὺ καθουνταν στὴν μικρὴ 'Έλλαδα' ξέρρισαν νὰ ξεγνοῦν γιὰ πιο σκοπὸ είχε γίνει τὸ Κράτος. Και σιγά σιγά, στὸ μιαλὸ τους, τὸ 'Έλληνικὸ Κράτος', τὸ Βασιλείο, ή μικρὴ 'Έλλαδα', γίνηκε ἔνα μὲ τὴν 'Έλληνικὴ φυλή'. Γενικεψαν τὸ νόημα «Κράτος» και είπαν: κάθε κράτος έχει λαό· ἀρα και τὸ 'Έλληνικὸ κράτος' έχει 'Έλληνικὸ λαό'. Και ἐπειτα λαός και: θήνας και κούτας έγιναν σαλάτα στὸ κεράκι τους. Τοὺς γέλασαν οι λέξεις, τοὺς κακόμοιρους! Και μονάχα δταν βρίσκουνται: Κρητικοὶ νὰ άναστατώνουν τὴν Κρήτη και: Βούλγαροι νὰ ξεπατόνουν τὴν Μακεδονία και τὴ Θράκη, ξέναθυμούνται οι 'Έλληνες' τοὺς Κράτους πὼς κάποιοι: 'Έλληνες ζοῦν ἀκόμη έκει πέρα ἔξω ἀπὸ τὴν 'Έλλαδα', Τουρκομερίτες και γιὰ λίγους κακιρὸν τὸ νόημα «'Έθνος» έπαιρνε παλι: κακοὶ παλατύτερη, πιὸ φεγγερὴ και ὄμορφήτερη γαματωσιά. Μόλις δ-

υας ήσυχαχ' καν λιγάκι οι Κρητικοὶ, ή κρύδουνταν οι Βούλγαροι προτεχτικά γιὰ νὰ γελοῦν τὸν κόσμο καλύτερα, οι 'Έλληνες' οι οι αὐτόγθυνες έσβουν πάλι ἀπὸ τὸ νῦ τους καθε Τουρκομερίτη «έτερόχθονα», και τὸ «έθνος» μίκρισε μίκρισε και στένευε ώς ποὺ καταντοῦσε πάλι: «λαός» και «κράτος».

'Όταν οι 'Έλληνες' τοῦ Κράτους ξέχασαν τὴν 'Έλληνικὴ Φυλὴ', λησμόνησαν τὴν ίδια στιγμὴ πώς τὸ Κράτος είναι πρόσκαιρο· τὸ πῆραν γιὰ τελεωτικό. Καὶ τότε—τότε συνέβηκε αὐτὸ τὸ τρομερὸ ποὺ θὲ πῶ, —φαντάστηκαν πῶς θὰ ήταν τὸ κράτος & ήταν τέλεο—καὶ έγιναν μονομιστὲς 'Έλλαδικοι'.

Εἰππασμένοι ἀπὸ τὸ Φράγκικο πολιτισμό, οι καλοὶ μας 'Έλλαδικοι' (και σ' χύτο μοιάζουν και διλούς τους διλούς 'Έλληνες') γύρεψαν νὰ βροῦν τὴν Ταλειότητα στὴν Εύρωπη. Στὴν Εύρωπη είναι δὲ πολιτισμός, ἐκεὶ λοιπὸν φυτρόνει και κάθε τελεότητα. Οι τέλειοι: καρσέδες κατασκευάζονται στὸ Παρίσιο· τὰ τέλεια κράτη πάλι ἐκεὶ πρέπει νὰ κατασκευάζονται. 'Εφεραν δεγματάκι ἀπὸ τὴν 'Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία—κράτη μὲ πανοπή, δηλι παιχνίδια, —και διάλεξαν. Θέλεις μῆλον, ἐπάρε, θέλεις κτλ. Και πῆραν μῆλο—σύνταγμα, ἀγγλο-γερμανογαλλικώτατο. —'Η 'Αγγλία δὲν είναι κράτος; Και η 'Έλλαδα δὲν είναι: κράτος; 'Αρα η 'Έλλαδα είναι: 'Αγγλία. Καὶ τὸ χοντροειδίστατο λάθος ξακολούθησε και ἐπαιρετέρο καὶ παίρνει ως τώρα τὸν κατήφορο και κανεὶς δὲν μπορεῖ οὔτε καν στοχάζεται νὰ τὸ σταματήσῃ. Ιελιούνται εὐχάριστα οι 'Έλληνες'. 'Εμαθαν πῶς στὴν 'Αγγλία υπάρχει βασιλιάς, πρωθυπουργός, εἰσαγγελέας και δήμαρχος, και είδαν πῶς στὴν 'Έλλαδα υπάρχει βασιλιάς, πρωθυπουργός, εἰσαγγελέας και δήμαρχος. Και είπαν: Τί 'Αγγλία τί 'Έλλαδα! Μόνο ποὺ η 'Αγγλία είναι μεγάλο κράτος και η 'Έλλαδα είναι: μικρὸ κράτος, όλλα πάντα κράτος είναι: ἀλλη διαφορὰ δὲν υπάρχει: ζρα η 'Έλλαδα είναι: ισότιμη μὲ τὴν 'Αγγλία. 'Ο, τι γίνεται στὴν 'Αγγλία θη grand μπορεῖ και πρέπει νὰ γίνη και στὴν 'Έλλαδα επερεπιτ. Βρήκαν τὰ ἐποιμα, τί νὰ σκοτίζονται νὰ συνθέτουν αὐτοὶ καινούρια πολιτεύματα; Και έχακολουθεῖ δὲ κατήφορος! 'Αγγλοι, ή ολλοι: και Γερμανοί έγραψαν βιβλίχ επιστημονικά γιὰ τὸ κράτος τους. δὲ καθίνες γιὰ τὸ δικό του. Και οι 'Έλληνες' λοιπὸν ἐπιστήμονες (;) πῆραν τὰ βιβλία αὐτὰ και τὰ μετέφρασαν στὰ Ἑλληνικὰ και είπαν τὰ μεγάλα τοῦτα λόγια, τὴ μεγάλη ἀλήθεια. Ακύρες και Κύριοι, αὐτὸς γίνεται στὴν 'Αγγλία. Λοιπὸν . . . αὐτὸς δὲ τὸ διότι πρέπει νὰ γίνεται και στὴν 'Έλλαδα'.

Και: «δ Νομοθέτης» (ποιός είναι πάλι αὐτὸς δ φοβερὸς και ἀπρόσωπος Μπαμπούλας;) κατασύντριψε τὴ φυσικὴ 'Έλληνικὴ ζωὴ, τὴν κοινωνικὴ, και μᾶς κάθισε τοὺς φευτογαλλογερμανικώτατους δήμους.

'Άλλως τε ἡ λέξη «δῆμος» είναι καὶ ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ και τοῦτο κολάκεψε περίσσια τοὺς 'Έλληνες και γέλασθηκαν διπλά. *

Καὶ τώρας ἡς ἀραδιάστηκε κάμποτα ἀποτελέσματα τοῦ συνταυτισμοῦ, στὰ κεφάλι τῶν Ελλαδικῶν, κράτους και ἔθνους.

Α') Τὸ κόλλημα στὸ Σύνταγμα, στοὺς Θεσμοὺς —κόλλημα ποὺ ξεκολλημὸ δὲν ἔχει. Θρῆνοι, κλάματα και μοιρολόγια γιὰ τοὺς Θεσμούς. Έλλαδικοί Ρωμανισμοί! —«Δόλια πατρίδα!»

Β') 'Η φαντασία πῶς ζμα σοβαντισθῇ δὲ μπλαθῆ τὸ Σύνταγμα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πάρῃ καλλικράτη κράτος. 'Απὸ τὴ φαντασία αὐτὴ βγῆκαν δῶλοι οι πολιτικοὶ σύλλογοι ποὺ γύρεψαν τὴν ἀναθεώρηση τοῦ συντάγματος. 'Έλλαδικοί Μεταρρυθμιστές —Μπαλωματήδες!

Γ') 'Η φράση: «Πρώτα νὰ διοικηθοῦμε καλλικράτες οι Έλλαδικοί» και ἐπειτα κοιτάζουμε και ἄλλους νὰ πάρουμε νὰ διαικήσουμε—Βίβηται ἐτοι κένουν και οι 'Αγγλοι.

Μὲ ὁ βλάκες δὲ κουτοπόνηρος τεμπέληδες, μήπως είναι η 'Έλλαδα καμμιά 'Αγγλία ποὺ ζητει φυσιολογικὰ γιατὶ ἔχει βρῆ πιὰ τὰ φυσικὰ της σύνορα, μήπως είναι: καμμιά 'Αγγλικὴ φυλὴ παύ ἔχει δηλη τὴν 'Αγγλικὴ γῆ γιὰ κέντρο καὶ ζετέλειωσε τὸ κράτος της, και ἐπλόνεται ἐπειτα σ' ὅλο τὸν κόσμο; Δέ βλέπετε τὴ διαφορὴ; Είσθε τυφλοὶ λοιπόν; Είναι ἀλήθεια τη 'Έλλαδα καμμιά 'Αγγλία ποὺ γυρεύει ν' ἀπλαθῇ σὲ ζένους τόπους, στὴν 'Αφρική, στὴν 'Αμερική, στὴν Αύστραλία; —'Η τὸ ίναντίο μήπως ἐπρεπε νὰ κισθένετε δῶλος αἰσθάνουνταν μὲρια φορά οι Πιεροντέζοι, οι Ναπολιτάνοι και οι Βενετούνοι προτοῦ ένωθούν και καμμούν τὴν Ιταλία; —'Ο Έλλαδικοί, τι είσθε ἀπ' δλα, βλάκες, θεότυφλοι δὲ τεμπέληδες κατεργαρέοι;

Δ') Βιβλίκι τέτοια σὲν «Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου», «Συνταγματικὸν δίκαιον» και ἄλλα ποὺ είναι γραμμένα γιὰ νὰ ἀποτραβήσουν τὸ μυχλὸ τῶν Ελλαδικῶν.

Ε') Λέμε στοὺς ἀλύτρωτους 'Έλληνες, στοὺς Τουρκομερίτες και «έτερόχθονες», δμα παραφωνάζουν και μὲς παρασκοτίζουν, τοὺς λέμε: «Πολεμήστε νὰ ζεσκλαβωθῆτε μονάχοις σας, δηλι πολεμήσαμε και μεῖσα (ζεχγούν οι Έλλαδικοί πὼς στὴν ιπανάσταση τοῦ 1821 ἐπαναστάτως και η Μακεδονία και δη πίνδος και τὰ νησιά δλα, και δούλεψην και αὐτὰ και πολέμησαν γιὰ νὰ ζεσκλαβωθῆται και μικρὴ 'Έλλαδα. Πρέπει ως τόσο νὰ πούμε και τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο. Τώρα οι ἀλύτρωτοι: δὲν κανουν τίποτε, οὔτε αὐτοὶ, γιὰ τὴν ένωση τῆς φυλῆς, και ἀπαντέγουν τοὺς 'Έλλαδικούς νὰ ἔρθουν νὰ τοὺς ίλευθερώσουν, διχως αὐτοὶ νὰ κονηθοῦν).

Σ'.) Διάφορες λογικές (rationalistes) και γι' αύτό άρκετά παράλογες τρεχούμενες θεωρίες και ίδες που δρχονται με τὸ κατευθεῖαν ἀπὸ τὴν Φραγκισιά. Ἐκεῖ έχουν τὸ δικαίωμα, σὰ θέλουν, νὰ τὶς στοχάζονται αὐτὲς τὶς ίδεις καὶ θεωρίες, γιατὶ έχουν φτειασμένα καὶ τελειωμένα τὰ κράτη τους, ἀλλὰ οἱ Ἑλληνες δὲν πρέπει νὰ τὶς στοχάζονται ὅσο δὲν έχουν φτειασμένο καὶ τελειωμένο τὸ δικό τους μεγάλο κράτος. Τέτοιες ίδεις καὶ θεωρίες εἰναι 1) τὰ σοσιαλιστικὰ, κοσμοπολιτικὰ, ἀναρχικὰ, ἐργατικὰ, φιλανθρωπικὰ παραστρατίσματα. Οίκοι τυφλῶν καὶ χτικιασμένων, εἶναι σχῆμα χρηστοτάτα ἀλλὰ βλαβερὰ βρωμόσπιτα, δοσο δὲν κάνουμε τὸ μεγάλο μας κράτος. 2) ἡ φαντασία πώς εἰναι θινικὴ πανάκεια ἡ ἴμπρια, βιομηχανική, οἰκενομικὴ προκοπή, διπλας εἰναι φερτιά καὶ ἡ φαντασία πώς τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰ πολλὰ γυμνάσια θὰ σώσουν τὸ ἔθνος. Ὁ πλοῦτος καὶ τὰ γράμματα κάνουν τὸν ἀνθρώπο τεμπελόσκυλο ἢ ἐπιστήμονα—καὶ τὰ δυὸ ἀνώφελευτα μηχρόβια (γιατὶ τὴν φυλή μας) τώρα. 3) ἡ φαντασία πώς ἀρχὴ τῆς σωτηρίας θὰ εἰναι ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναγέννηση. Ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας πῶν ἔθνων δὲν εἰναι τόσο λεπτή. Ἀρχὴ εἰγατὴ ἡ χοντροκοπιά, εἰναι ἡ χοντρὴ δουλειὰ τῶν χεριῶν, ἡ δουλειὰ τοῦ χτίστη, τοῦ στρατιώτη, τοῦ πολεμιστῆ, καὶ τὸ πολὺ πολὺ τοῦ ποιητῆ ποὺ ἔχουν καὶ σπρώχνει τὰ πλήθη. Τὸ καλλιτεχνικὸ καὶ πνευματικὸ ἔνθισμα θὰ ἔρθῃ μονάχο του ἐπειτα.

."Ολα αύτὰ και ἄλλα ἀκόμη εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἡσυχίας μας ἀφότου ξεχάσαμε πώς δὲν τελειώσαμε τὴν ἀποστολή μας, τὴν ἔγωση τῆς φυλῆς μας. Φαίνεται ἡ κατάσταση αὐτὴ τοῦ μυστικοῦ μας και στὴν ἀνατριψὴ και στὴν παιδεία μας. Πήραμε τὸ Ἀγγλικό κράτος γιὰ παράδειγμα μὲ τὴ βεβαίωτη πώς Ἀγγλία και Ἐλλάδα εἶναι κράτη ἰσότιμα και δὲν εἰδαμε τὴ μικρὴ διαφορὰ πώς Ἡ Ἀγγλία ἔχει τὴν κυριαρχία της στὸ μισὸ κόσμου, ἐνῶ ἔμεις οὔτε δῆλη τὴ φύλη μας δὲν μπορέσαμε ἀκόμη νὰ περισυμαζέψουμε σ' ἕνα κράτος Ἐλληνικό. Τὸ Ἀγγλικό κράτος ζῆι φυσιολογικὰ γιατὶ ἔχει πάρει τὰ σύνορα τῆς φυλῆς και τὰ ἔχει ξεπεράσσει, ἐνῶ τὸ Ἐλλαδικὸ Κράτος δὲ ζῆι φυσιολογικὰ γιατὶ, δὲν ἔχει βρῆι οὔτε τὰ φυσικὰ σύνορα τῆς φυλῆς, και εἶναι τεχνητὸ κάμψαμα ξένων διπλωματῶν, ζωτανόνεκρο προσωρινὸ κομμάτι ὄργανισμοῦ, τεχνητὸ κέντρο, και δχὶ Κράτος τελειώμενο. Τὸ Πεδεμόντιο δὲν ἔταν τίποτε και δὲν λέγουνταν Ἰταλία, δισ

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

‘Ρωτοῦσε στὸ γράμμα του τὸν Κλυζεῖον τί μέσα
ὑπάρχουνε, ἦ διν εἶναι τόντις ἀλήθεια πώς δὲν ὑ-
πάρχουνε μέσα γιατὶ νὰ θεραπευτῇ, γιατὶ νὰ ξεμολέ-
ψῃ, γιὰ νάντεξῃ νεφρὶ ἀρρωστημένο; Δὲν εἶναι ἀρ-
γες τρόπος νάντικατασταθῆ, νὰ βάλουνε στὴ θίση
του ζένο νεφρὶ, λόγου χάρη, ἐνὸς ζώου, ἦ νὰ μπολια-
στῇ, τουλάχιστο, ἦ νὰ θραφῇ στὰ γερά, ἐπειδὴ ἀ-
φτά μας τὰ ὅργανα ἔφοδο, ποὺ νὰ πῆς, ξαναγί-
νουνται, ξαναφτειάνουνται ὀλόενα, ξανακερδίζουνε μὲ
τὴ θροφὴ ὅσα χάνουνε. “Η μήπως δὲ γίνεται νὰ χύ-
σουνε στὶς φλέβες τῆς ἀρρωστης αἷμα καινούριο, νὰ
ξανανιώσῃ, ἀφοῦ, δύτις κι ἀν εἶναι, ἡ λεκανίτσα μο-
νάχα τοῦ νεφρίου, τὸ μεσιανό του δηλαδὴ τὸ βα-
θούλωμα φαινότανε ως τὰ τώρα πιασμένο, χωρὶς νδ-
παθε ἀκόμη τίποτις ἵδια ἢ σάρκα τοῦ νεφροῦ; Τέ-

^{*)} Η ἀργή του στὸ 228 φύλλο.

ζοῦσε ιχωριστά ἀπὸ τὴν Νεαπόλην, τὴν Σικελίαν, τὴν Βενετίαν. Καὶ δὲν ἔπαιρνε τὸ Πεδεμόντιο παράδειγμα τὴν Ἀγγλίαν, οὕτε γύρευε νὰ τῆς μοιάσῃ, γιατὶ ἐννοιώθει πώς δὲν ὥταν τὸ ἔδιο πράξιν, καὶ εἶχαν βαθεῖα χαρχυγμένη στὴν ψυχὴ τους ωἱ. Ἰταλοὶ τοῦ τόπου ἱκείνου τὴν βεβαιότητα πώς τὸ Περδεμόντιο δὲν εἶναι κράτος τελειωτικό, ἀλλὰ κέντρο ὁλεύθερο καὶ ἕργαστήρι πολέμου γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Ἰταλικῆς φυλῆς.

Τὸ Πεδεμόντιο δὲν κοίταζε νὰ μοιάση τῆς Ἀγγλίας. Κοίταζε μονάχα πώς νὰ κουτσοδοκεύθῃ δουλεύοντας γιὰς νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴ Νεάπολη, τὴ Σικελία, τὴ Βενετία. Ζοῦσε ὅπως τὸ Πεδεμόντιο, ἔνοιωθε πολὺ καλὰ πώς τὰ Συντάγματα δὲ φτειάνουν τὰ ἔθνη, περὰ τὸ ἔθνη φτειάνουν τὰ Συντάγματα, ἀφοῦ φτειαστεῦν αὐτὰ τὰ ἔθνα πρῶτα. Καὶ γι' αὐτὸ κοίταζε μονάχα στρατὸ νὰ ἔχῃ γιὰ κάθε περίσταση ἑτοιμο γιὰ νὰ καταφέρῃ, στὴν κατάλληλη ὥρα, τὴν ἔνωσή του μὲ τοὺς ἄλλους ιταλικοὺς τόπους. Καὶ ἡ Ἰταλία ώνομάσθηκε Ἰταλία μόνον ὅταν ἐνώθηκε ἡ Ἰταλικὴ φυλὴ σχεδὸν δλόκληρη. Καὶ τὸ Ἰταλικὸ Κράτος συλλογίσθηκε νὰ ξετελειώθῃ μονάχα ἀφοῦ βρῆκε τὰ φυσικὰ σύνορά του.

Καὶ ἐνῷ ἡ μικρὴ Ἑλλάδα γίνηκε μὲ τὸ σκοπὸν
νὰ στήσουν ἑκεῖ οἱ Ἑλλῆνες τὸ μεγάλο ἔργαστήρα
γιὰ νὰ μποροῦν ἐλεύθερα νὰ γυμνάζονται στὰ σπλα-
οῖ Ἑλληνες, καὶ νὰ φτειάνουν ἀνθρώπους ποὺ θὰ
διευθύνουν τὴν ἔργασία γιὰ τὴν ἔνωση τῆς φυλῆς,
καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ θὰ είναι ὅργανα αὐτῆς
τῆς ἔργασίας, ἵνῳ γι' αὐτὸν φτειάστηκε ἡ μικρὴ
Ἑλλάδα ἀπὸ δλους τοὺς Ἑλλῆνες μαζωμένους—οι
κάτοικοι τοῦ μικροῦ αὐτοῦ τόπου ποὺ ξεσκλαβώθηκε
μὲ τὴ βοήθεια δλης τῆς φυλῆς, γιὰ νὰ δουλέψῃ πα-
λι γιὰ τὸ ξεσκλαβώματο δλης τῆς φυλῆς τὰ φόρτωσαν
δλα στὸν πετεινὸν, τὰ ξέχασαν δλα καὶ μὲ τὰ μοῦ-
τρα ῥίγτηκαν στὸ φεμπελίο καὶ ἔγιναν.... Ἑλλαδικοί.

Οι Ἑλλαδίκοι εἶνε ἀλλοιώτικοι ἀπό τοὺς Ἑλλήνες. Πρέπει πρῶτα νὰ ξεφορτωθοῦν τὸν Ἑλλαδισμό τους οἱ Ἑλλαδίκοι γιὰ νὰ γίνουν Ἔλληνες. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι εὔκολο. Πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ μάθουν νὰ μὴν προσέχουν τὸν κάνει τὸ κράτος, οὕτω τὸ λὲν οἱ νόμοι καὶ οἱ προφῆτες (βουλευταί). Πρέπει πρῶτα μάθουν νὰ γυρίσουν τὰ μάτια — (ἀποστροφὴ τῶν βλεμμάτων) — καὶ νὰ μὴν βλέπουν τὸ βοῦρχο καὶ ν' ἀφήσουν τὰ πολιτικὰ συντάγματα γιὰ νὰ καταπιαστοῦν στὰ σιρατιωτικὰ συντάγματα καὶ ν' ἔρχονται τὴν προετοιμασία μιᾶς νεώτερης γενεᾶς καλ-

λίτερης ἀπὸ μᾶς τούς ζῶους. Πρέπει νὰ καταλαβούν τέλος πάντων περὶ τίνος πρόκειται, νὰ νοιώσουν πῶς δὲν πρόκειται καθόλου νὰ διοικηθῶμε ἴμεις οἱ Ἑλλαδικοὶ οὗτε καλὴ οῦτε κακή μα. Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν είναι αὐτό. Τὸ πρόβλημα είναι πῶς καὶ ἐνωθοῦμε μιὰν ὥρα καρχήτερα. Καὶ γιὰ νὰ λυθῇ αὐτὸ τὸ πρόβλημα δὲ θὰ δουλέψουν μονάχα οἱ Ἑλλαδικοὶ οὗτε μονάχα οἱ Τουρκομερίτες, θὰ δουλέψῃ δὲν η φυλή. Ἀντὶ νὰ καταγίνονται οἱ Ἑλλαδικοὶ νὰ βίχηνον τὴν εὐθύνη στοὺς ἀλιτρωτούς καὶ αὐτοὶ πάλε στοὺς Ἑλλαδικούς, θὰ δουλέψουν καὶ κείνοι καὶ τοῦτοι ἀντάμα γιὰ τὸ μοναδικὸ τωρινὸ σκοπό· τὴν ἐνωσην τῆς φυλῆς σ' ἓνα κράτος Ἑλληνικού μεγάλο.

Οι Ἑλλαδικοὶ ὅποια σκέψη καὶ ἀν κάμουν γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ πράματα, τοὺς παρακαλῶ, προτοῦ τὴν τελείωσουν καὶ τὴ δημοσιέψουν, νὰ καλοστοχάζονται πρῶτα μήπως γελιοῦνται ἀθελα, μήπως εἶναι τόσο χωμένοι στὴν ἀντίληψη τὴ στενὴ, στὴν Ἑλλαδικὴν ἀντίληψην (γιατὶ εἶναι ιδιαίτερο εἰδὸς ἀντίληψης καὶ αὐτὸ), τοὺς παρακαλῶ πολὺ νὰ κάνουν ἔναν κόπο ἀκόμα, νὰ συλλογίζονται, νὰ θυμοῦνται καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες, νὰ ρωτοῦν μὲν ἐκεῖνα στοχαζόνται ἢ αἰσθάνονται ἀλλοιῶς, καὶ νὰ διερθύνουν μὲ εἰλικρίνεια τὴ σκέψη τους κανοντας τηνα στρογγυλότερη, πιὸ γεμάτη, πιὸ περιφερική. "Οποιος Ἑλληνας, εἴτε ἐλεύθερος εἴτε ὑπόδουλος, εἴτε Ἑλλαδικὸς εἴτε Τουρκομερίτης, μιλῶντας εἴτε γραφετας ἢ καὶ στοχαζόμενος γιὰ τὸ ἔθνος του, δὲν ἔχει στὸ νοῦ του σύγκαιρα δλους τοὺς Ἑλληνες, καὶ τοὺς Ἑλλαδικοὺς καὶ τοὺς Τουρκομερίτες, καὶ τὸ πῶς καθίνκς τους αἰσθάνεται, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πελαγόνη στὶς σκέψεις του, ὅσο καὶ νὰ τοῦ φαίνονται σωστὲς καὶ ἔστεος τοῦ ἕδου καὶ τῶν ὅμοιών του. Γιὰ νὰ σκερθῇ κανεὶς γιὰ τὸ ἔθνος του πρέπει νὰ εἶναι καὶ πρατοιμασμένος. "Ομως οἱ περισσότεροι ἀπὸ μῆς καὶ μιλῶμε καὶ γράφουμε γιὰ τὸ τι πρέπει νὰ γίνῃ, καὶ ὅμως εἴμαστε ἀπροτομαστοι, γιατὶ δὲ γνωρίζουμε ἄλλο παρὸ τὴ μικρὴ Ἑλλὰδα ἢ καὶ μονάχα τὴν Ἀθήνα, τὴν Πάτρα, τὴν Κέρκυρα καὶ τὶς ἐρημοπερίδες που τυπόνονται αὐτοῦ, — Ἑλλαδικὲς καὶ αὐτές.

Πρέπει νὰ γίνουμε τέτοιοι ποὺ ὅταν μεταχειρίζομαστε τὴν λέξη «Ἐλληνες» νὰ μποροῦμε νὰ εννοοῦμε τοὺς Ἐλλήνες, ὅλους Τουρκομερίτες καὶ Ἐλλαδικούς, καὶ τὸ πῶς αἰσθάνονται καὶ ὅλοι μαζὶ καὶ ὁ καθένας ξέχωρα. Τότε θὰ είμαστε καὶ μεῖς οἱ ἔδιοι, «Ἐλληνες !

ΣΚΟΡΠΙΟΣ

τοια καὶ περισσότερα τρέλλα ἔγραφε τοῦ Κλυδεοῦ δὲ
Ἀντρέας· μὰ ἐγώ θαρρῶ σὰ νῦμοιαζεῖς ἢ τρέλλα του
μὲ τὴν τρέλλα τῆς ἐπιστήμης, ποὺ βρίσκει, ὅταν πο
νεῖ δὲ θρωπός ἢ ἔταν δὲ νοῦς του γυρέθει, γιατὶ καὶ τὸ
περιέργεια πόνος.

Τὸ γράμμα τοῦ Ἀντρέα τάραξε κάμποσο τὸ
ἀγαθὸ τὸν Κλυζιού. Ἀφτὸς ἦξερε πῶς ἐπιστήμη καὶ
ἀγαπη ἔνα πρᾶμα εἶναι. "Ηξερε κιόλας πῶς ἡ ἐπι-
στήμη πάντα ἤρενθε καὶ γιὰ τοῦτο πάντα θέλει με-
τριοφροσύνη. Μπορεῖ κανένας νὰ γελαστῇ. Πρέπει
τότες ἀφοβα κι ἀντρόπητα νὰ φάξῃ καὶ πάλε. Τοῦ
ἀποκριθηκε ὥραῖα λόγια ποὺ λίγοι: θά τολμούσκων
νὰ τὰ καταστρώσουνε στὸ χαρτί, ἀν εἴτανε ἀναγγω
ρισμένοι, μεγάλοι σὰν τὸν Κλυζιού. Τοῦ ἔλεγε πῶ-
τὸ εἶχε στὴ συνείδησή του βάρος ἀπὸ τὴν μέρα ποὺ
πῆγε σπίτι τους, πῶς ἵσως νὰ γελαστηκε, πῶς ἵσως
νὰ τὴν ἀποφάσισε πολὺ γλήγορα, πῶς στὸ Νοσοκο-
μεῖο του δὲ συχνοβλέπει νεφρικούς καὶ φουσκικούς
πῶς σήμερα κατάγησε εἰδικότητα σημαντική, πῶς
συβουλέφτηκε ἀρκετὲς φορὲς κάποιο συνάδερρο του
ἰδιογνώστη, τὸν κ. Γκίζιο, πῶς καλά νὰ τονὲ συ-
βουλεψτῇ κι δὲ Ἀντρέας. Τοῦ ἔδινε καὶ τὴ διέρτυστ
τοῦ Γκίζιου, ποὺ ἀρχικὲ τόντις νᾶχη πέραση, μα
ποὺ βίβαλα δὲν ἀξιζε τὸν περίφημο τὸ μάστορη.

Χύθηκε στήν άγκαλιά τοῦ φίλου του δὲ Ἀντρέας,
ἐπειδὴ, ἐν καὶ στὴ βιάση του πρόφτασε μόνο νὰ
τοῦ τελεγραφήσῃ, λέει καὶ τὸν άγκαλιάζει μὲ τὰ λέ-
για ποὺ τοῦ ἔγραψε μάνι μάνι καὶ ποὺ πετιόντανε
ἀπὸ τὴν καρδιά του. Δέρτερο τελεγράφημα όμεσων
καὶ στὸν κ. Γκίζιο. Βγῆκε πίτηδες οὖν νὰ τοὺς
πάγι στὴν πόστα δὲ ἴδιος. Ζωγρονημένος δὲ Ἀντρέας,
καὶ στὰ στήθια του ἐρύγότανε ξανὰ ἡ ἐλπίδα, νὰ
τὰ δροσίσῃ. Στὸ μεταξύ, ἀπὸ τις εἴκοσι ἑξη μαλι-
στα τοῦ Σποριζ, κατέβηκε στὸ φαρμακοπούλειο νά-
γοράσῃ ἕνα σακκί κασουτσούκι ποὺ τὸ γέμισε νερὸ
ἔξιντα βαθμῶνε καὶ ποὺ τοῦβαλε ἡ Ἀννα τῆς Κατ-
νούλας. Πῆρε καὶ μιὰ γυάλινη κάνουλα χωριστὰ γεῖχ
τὰ φουσκωπλυσίματα· πῆρε καὶ ἔνα θερμόμετρο και-
νούριο. Ἀπάντηση ωτόσσε ἀπὸ τὸν κ. Γκίζιο καμια-
δ τελέγραφός του στάλθηκε δερπέρα, εἴκοσι ὅχτω-
νι τρίτη πέρασε· τίποτα. Τὴν τετάρτη ἐτρέζε στοῦ
γιατροῦ, μακριά. Εἶπε τοῦ δούλου πώς νὰ μὴν τὸν
κάμην νὰ προσμένῃ, καὶ δὲν είναι γιὰ λόγου του,
παρὰ γιὰ νάρθη σπίτι· του δὲ γιατρὸς νὰ δημιάγγι-
ρωστη. Παρουσιάστηκε δὲ ἄδρωπος· στὴ στιγμή· μπο-
ρεῖ καὶ νὰ μὴν εἶχε πελάτες ἔκεινη τὴν ώρα.

— «Γυρέσετε τὸν κ. Γκίζο;»

— «Ναί, ἀπὸ μέρος τοῦ κ. Κλυτεοῦ».

καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσες του εἶναι οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Τούρκοι του καὶ τὰ πολυονόματα παλληκάρια τῶν ἀκριτικῶν καὶ τῶν ἀρματωλικῶν τραγουδιῶν του· ἔτοις καὶ οἱ Ἀπόλλωνες καὶ οἱ Ἀθηνές γίνανται Ἀϊ Γιώργηδες καὶ Παναγιές.

*

Τὸ ἑθνικὸ ἐπος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων διπλὴ ὅψη μᾶς δείχνει. Τὴ μὲν ἀγνὴ δημοτικὴ, δημος, ἀδούλευτη καὶ σκορπισμένη σὰν Ἰλιάδα ἀπὸ Ὁμηρόν, μὰ ποὺ δὲν πύρε τὸν Ὅμηρό της. Η ἄλλη του ὅψη εἶναι σὰν εἴδος «ἀρματωλικὴ ἐποποία» ποὺ θὰ τὴν ἔγραφε κανένας Ἀντωνιάδης τοῦ βυζαντινοῦ καιροῦ, μὰ λιγότερο γραμματισμένος, λιγότερο ἐπιτήδειος στιχουργὸς, λιγότερο δημαλὸς, δημοια ἀνατυμὸς, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ κάποιες γοργὲς δεκαπενταύλλαβες ἀστραπὲς γεννημένες ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς δημοτικῆς Μούσας. Ο Πολίτης, ἀντίθετα μὲ τὴ γνώμην ἄλλων σοφῶν, καὶ, καθὼς φαίνεται, πολὺ πειστικώτερα, φρονεῖ ὅτι τὰ ἀκριτικὰ τοῦτα ἔπη, καθὼς μᾶς παραδόθηκαν ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ποὺ τυπώσαν Σάθες καὶ Δεγράντοι, Δάμπροι καὶ Μηλιαράκηδες, γίνανται ἕπος ἀπὸ τὰ ἀκριτικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ τάχουνται μπροστά τους οἱ μισογραμματισμένοι ποιητὲς τῶν ἐπῶν, καὶ κάπου κάπου δανείζονται ἀπὸ κεῖνα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑλικό τους, καὶ στίχους τους. «Ομως οἱ ψωφοπερήφανοι τραχυοδιστὲς αὐτοὶ, ἀντίθετα μὲ τὰ λαϊκὰ πρότυπά τους, ποὺ, καὶ ἀπλοὶ συγγριστὲς ἑκείνων ἀπομένοντας, κι ἐν ξέρανται νὰ ὀφεληθοῦν ἀπὸ κεῖνην καθὼς πρέπει, θὰ μπορούσανται νὰ δημιουργήσουν ποιήματα γιὰ τὴν ἀθανασία, — οἱ τραγουδιστὲς αὐτοὶ φιλοδοξοῦσανται νὰ συνθέσουν ποιήματα ἡθικολογικὰ καὶ ἡθικοποιητικὰ, ποιήματα ἰστορικὰ τάχη καὶ σοβαρά, μὲ παντελῆ καταφρόνεση πρὸς τὸ λυρικὸ μεθύσιο καὶ πρὸς τὸ θρησκευτικὸ μυστήριο τοῦ μέθυσου δηλονότι ποιήματα ἀπὸ στοιχεῖα πεζολογικὰ καὶ ἀντιποιητικά. Καὶ ἀπλοὶ διασκευαστὲς τῶν λαϊκῶν πρότυπων κι ἐν εἶναι, καθὼς τους θέλει ο Πολίτης, δὲ θὰ ἐμπόδιζε τοῦτο νὰ σπείρουνται στὰ ἔργα τους τὴν ποιητικὴν τους χάρη, ἀν εἶχαν. Γνωρίζουμε πώς ἀθανατὰ ποιήματα γινηκαν, ἀπὸ τὸ Σαιξπῆρο ως τὸ Γκαϊτε, καὶ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς κ' ὕστερ' ἀπ' αὐτοὺς, ἀπὸ ἀπλὰ δανείσματα καὶ συγγρίσματα τέτοια. Ο Πολίτης θίλει τους ἀκριτικοὺς αὐτοὺς στιχοπλέχτες μαθητές, νὰ ποῦμε, τοῦ Μανασσῆ, τοῦ γνωστοῦ βυζαντινοῦ στιχογράφου τῆς ἐφτά φορές χαλιστικῆς «Χρονι-

κῆς συνόφεως» καὶ ἄλλων συντομώτερων στιχουργημάτων. Μὰ δὲ Μανασσῆς, ἀν δὴ τίποτ' ξέλλο, ἔχει τὸ αἰσθημα τῆς ἑζωτερικῆς μορφῆς τοῦ στίχου, εἶναι πάντα μάστορης τοῦ στίχου, καὶ κάποια μέρη ἀπὸ τὸ χρονικό του (καὶ μ' ὅλες τὶς κριτικὲς τοῦ Λέσσιου) καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ κάποια του τώρα μότερα δημοσιευμένα ποιήματά του στὸ περιοδικὸ τοῦ Κρουμπάχερ θὰ μπορούσαν ἀκόμη καὶ σήμερα εὐχαριστίστα νὰ διαβαστοῦν ἀπὸ κείνους ποὺ ὀρέγουνται τὶς ρυθμικές τυμπανοκρουσίες. Οἱ ἀκριτικοὶ ποιητὲς δὲν ὑποψιάζονταν τὶ θὰ πῆ πλαστικὸ στίχος. Οἱ στίχοι τους οἱ πιὸ πολλοὶ, χαλαροὶ, μελαχοὶ, λαθεμένοι, πάνε τρικλίζονται μόλις τοὺς ἀναστηκώντες ἐδῶ κ' ἐκεῖ κάποιο ἀθέλητο φύσημα δημοτικῆς αὔρας. Κ' ἔπειτ' ἀντὶ νὰ στύψουν τὰ λουλούδια ποὺ κρατούσανται, γιὰ νὰ βγάλουν τὸ μῦρο, τὰ ἔξερνανται στὸν ἥλιο τὰ λουλούδια, γιὰ νὰ τὰ κάνουν ἀχαρα γιατρούτανα. Καὶ δημοια αὐτὰ τὰ μισά καὶ ἀδεῖα ἔργα εἶναι κ' ἔτοις μιὰ πολύτιμη πηγὴ στὸν ἴστορικο καὶ στὸν ποιητὴ καὶ σὲ κάθε τεχνίτη τῶν περασμένων ξαναζωντανεύτη, καὶ κάπου ἀπὸ τὴν ἀσκημιά τους λαχταρίζει μιὰ ζωὴ ποὺ δὲν τὴν βρίσκεις μέσα στὰ μαστορέματα τῶν Μανασσῶν.

*

Μὲ τὴ μελέτη του δ Πολίτης ἀπέκνου στὸ «Ἀσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ» δὲ μᾶς ἐδεῖξε μονάχα τὴ μυθολογικὴ καὶ τὴ λαογραφικὴ σπουδαιότητα τοῦ περίφημου τραγουδιοῦ μᾶς ἐκαμε νὰ στοχαστοῦμε, μπροστὰ καὶ στὸν καλλιτεχνικὴ ὄμορφα τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ «Βρυκόλακα», ἐντύπωση ποὺ μᾶς χτυπάει στὸ διαβασμα κι ἄλλων πολλῶν ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας, πώς τὰ τραγούδια αὐτὰ δὲν ἔχουν μόνο σχετικὴ ἀξία καὶ πώς δὲν πρωτεύουν μονάχα ἀνάμεσα στὰνάλογα λαογραφικὰ μνημεῖα ἄλλων ἑθνῶν, μὰ πώς εἶναι σὸν ἔργα Τέχνης, καὶ πώς μπορεῖ περήφανα νὰ συγκριθοῦν, δηι λίγα ἀπὸ κεῖνα, μὲ ὀρισμένα ἔργα, μὲ τὸ δεῖνα ποίημα τοῦ δεῖνα περίφημου Εύρωπαίου ποιητῆ, καθὼς τώρα τελευταῖα ἐκαμε δ Ίταλὸς Παβολίνης. Μιλώντας γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ σύνθεση τοῦ ἀκριτικοῦ ἐπούς δ κ. Πολίτης, παρατηρεῖ πώς κ' ἐδῶ δ Ἐλληνικὸς λαὸς ἀφησε πίσω τους ἄλλους λαούς, επροέβη ἐν τῇ ἐποποίᾳ αὐτοῦ περαιτέρω· ἔτοις στὸ τραγούδι του δ λαὸς τοῦτος, πηδώντας πέρ' ἀπὸ τους φράχτες τῆς λαϊκῆς παραδοσῆς ἢ τῆς ἴστορίας, μπαίνει στὰ σύνορα τῆς Αἰσθητικῆς.

σύστημα ποὺ καθὼς ἐλεγε, τοὺς σύστημα πάντα δ Ηκαρνέρης στὴν παράδοσην·

— «Οταν εἶναι ἀρρώστημένο τὸ νεφρί, μὴν ἀπελπίζεστε νὰ θεραπεύετε τὴ φούσκα κ' ἵσως κάτι βρῆ».

Σὰν τάχουνται δ Κουφές ἀπὸ τὸν Ἀντρέα, ἐκαμε μιὰ περίεργη γριμάτσα·

— «Ἐπτοι; Θάρχιστε θεραπέματα μὲ τὴ φούσκα; Αἴ! μὰ τότες μπορεῖ νὰ βαστάξῃ καιρὸ δουλειά, πολὺ καιρὸ!»

Δέν περιγράφεται τὸ ὑφος του τὴν στιγμὴ ποὺ κατεβαίνοντας μὲ τὸν Ἀντρέα τὴν ἀλλέα τοῦ σπιτιοῦ, ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ πρόσμενε νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴ φούσκα, ποὺ ζέψυγε τέτοια παρατήρηση. Λέει καὶ κατσούφιαζε, λέει κι ἀναστέναζε, σούφρωντε τὰ φρύδια του, σὰ νὰ εἶται ἀμφιτία ποὺ πεισμάτων ἢ ἀρρώστη καὶ δὲν ζεπαστρέστανε ἀμέσως, ἐνῶ ἢ ἐθγενεία του τῆς εἶχε μόνο δυό μῆνες διορία.

— «Θὰ βασανιστῇ, φοβοῦμαι, καὶ τάποτέλεσμα θὰ μείνῃ τὸ ἔδιο».

Συνάμα, γιὰ νὰ πρεφυλαχτῇ, τλησιάζονται στὴν πόρτα, πρόστεσε πώς ἀλήθεια μοιάζει: σὰ νὰ γύρισε στὲ καλήτερο, σὲ νέλλαζε ξαφνικά ἢ Κατινούλα. Οὔτε γαὶ λοιπὸν οὔτε σχ.

Καὶ τώρα μὲ τὸ λόγο του γιὰ τὸ ἑθνικό μᾶς ἔπος μᾶς δίνει νὰ στοχαστοῦμε μιὰν Ἰλιάδα ποὺ δὲν περιμαζώχτηκε, μιὰν Ἰλιάδα ποὺ δὲ φανερώθηκε— δύο κι ἀν ὑπάρχει μέσω στὴν ούστα τῶν πραγμάτων — γιατὶ ἐλεύφε δ Ποιητής. Η Πεντάμορφη κοινωνέν ἀπόμενε, γιατὶ δὲ φανηκε τὸ Βασιλόπουλο ποὺ θὰ τὴν ξυπνήσῃ. «Ἄν ἀνεφάνετο μεγαλοφυῆς ποιητῆς— λέει δ Πολίτης— δυνάμενος νὰ συγχροτήσῃ ταῦτα | τὰ ἐπεισόδια τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου| καὶ συναρμόσῃ εἰς εύρυ σύνολον, θὰ ἐδωροφύξει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπος ἐφάυλλον τῆς Ἰλιάδος, διότι τὸ ίδην αὐτοῦ δὲν ὑστερεῖται τὸ καλλος καὶ τὸ μεγεθος τῆς ὑλῆς τῶν δημητικῶν ἐπῶν». Μπορεῖ νὰ ξεχωρίσης δυὸς ἀφορμὲς ποὺ ἐμποδίσανται νὰ γεννηθῇ στὸ Βυζαντιοῦ ὁ ποιητὴς δ ἑθνικός, δ ἀκριτικός Όμηρος. Η πρώτη ἀφορμὴ δ, γενικώτατα, ἀντιποιητικός ἀέρας τοῦ ρωμαϊκώτατου στὴν ἀρχὴ, ἐλληνιστικώτατου στερα, μὰ πάντα σχολαστικοῦ Βυζαντιου. Ενοσω εἶταις καταρός, πρὶν ἔρθη δ Τούρκος, πῶς νὰ φανῇ εἶναι τέτοιος ποιητής! Στὸ ἔγκωμο ποὺ ἔγραψε τῆς μητέρας του δ πιὸ μεγάλος σοφὸς. ἀνάμεσα στοὺς Βυζαντινοὺς τοῦ δέκατου αἰώνα, δ περίφημος Μιχαήλ Ψελλός, εἶδος τι βυζαντινοῦ Ἀριστοτέλη μὲ τὴν πολυσύνθετη σοφία του καὶ τὴν περιέργεια του γιὰ νὰ καταλαβῇ τὸ καθετι, μᾶς ἀναφέρεις ὡς ἐν ἀπὸ τὰ χαραχτηριστικώτερα σημάδια τῆς μητέρας του, πως φρόντισταις ἐκείνη προσεχτικώτατα νὰ μὴ τὸν παρχιγιοῦστη τὸ κεφάλι, σὰν εἶταις πα:δί, μὲ λαϊκὰ παρχιμύτια, καὶ τοῦ μαθητικῆς στορίες δὲν καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Γραφὴ, τὰ συνετὰ καὶ ηθοπλαστικὰ τοῦ Ησαΐ καὶ Ιακώβ καὶ Ιωσήπ, κι δὲν τέτοια αὐτὰ γιὰ τὴ μητέρα τοῦ Ψελλοῦ καὶ παραμύθια δὲν εἶταις, καὶ εἶταις ἀλαθευτες παιδαγωγικές συνταγές προκοπῆς καὶ ἀρετῆς. Καὶ ἡ μητέρα τοῦ Ψελλοῦ, βέβαια γυναίκα τοῦ καταροῦ της ἀπὸ τὶς ἀξιώτερες, γιὰ θύμισε μιὰν ἄλλην ζακουσμένη γυναίκα, μιὰν ἄλλην μητέρα, τὴ μάννα τοῦ Γκαϊτε. Αντίθετα καπώς ἡ Γερμανίδα μητέρα ἀναθρέψε τὸ παιδί της μὲ τὴν ἀγάπην καὶ μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ δημοτικοῦ παρασυθεοῦ. Τὰ δύο τόσο μακρυσμένα σόνα ἀπὸ τὸν παραδείγματα ἀπὸ τὴ ζωὴ — μέσα στὴν πιὸ κριτικὴ στιγμὴ της, τὴν παιδικὴ — ἐνὸς μεγαλοφάνταστου σχολαστικοῦ κ' ἐνὸς μεγαλοφάνταστου ποιητῆ, φίχνουν μιὰ ζωηρὴ λάμψη στοὺς δυό καταρούς τοῦ δέκατου αἰώνα καὶ στὴν ξαναγεννημένη Βύρωπη του 18ου αἰώνα· καὶ μᾶς δείχνουν καὶ τὰ δύο κλειδιά ποὺ ἔνοιγουν, ἐτούτο τὴν πόρτα τῆς κα-

Τοῦ ἔδωρε δρόμο στὸ τέλος δ Ἀντρέας, μὰ τοῦ εἶπε πόσο λυπταται ποὺ ζειτίας του χρονεργαστανε, γιατὶ ἀμείλησε ἀλάκαρο μήνα, ἀνάμιση μάλιστα, νὰ κοιταξῃ τὸ νεφρί, καὶ στὸ μεταξὶ δὲν καταπιαστήκανε τίποτα γιὰ τὸ καρποτο. «Εσκυψε γλυκά τὶ κεφαλάκι του δ Κουφές, γλυκά χαρογελασανε τὰ γένεια του καὶ δὲν ξεστάμεσε λέξη. Τί ἀνάγκη; Μήπως δὲν τοὺς σκέπαζε δ Κλύδιος, ποὺ τελεφώνησε τότες τοῦ Ἀντρέα πώς θεραπεία δὲν ἔπαργε. Ακόμη καὶ νὰ τὴν θεραπεύει δ Κουφές γιὰ τὸ νεφρί της τοῦ κατού. Πέρα δὲ θὰ τὰξιαζε. Ιαφτὸ υπονούσε τώρα κ' ἡ γλυκεια του δ σιωπη.

Ωξτόσο, προτού ωργη, δ Κουφές, πολὺ τίμια, τοῦ ἔφερε μιὰ μέρα καλές πλεοφορί

πώς γίγονται δασκαλικής πολυγνωσίας, κ' ἔχειν τὴν πόρτα τῆς σοφίας τῆς δημιουργικῆς. Καμιά ψοφά, γιατὶ τὸ ξετύλιμα τοῦ σπόρου τῆς μεγάλης Φαντασίας, ποὺ πλάθει, βλέπουμε πώς ὡφέλησε πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα παιδαγωγικὰ προγράμματα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ σχολείου, μιὰ δούλα μὲ τὴν φυσικά τῆς γλῶσσα, μιὰ παραμάνα μὲ τοὺς ζωγραφούντας της μύθους. Στὶς δοῦλες καὶ στὶς παραμάνες—καμιὰ φορά—κι: ὅσο θέλουν & γελοῦν οἱ σοβαροί — τὰ πιὸ μεγάλα ἔθνη χρωστῶνται πιὸ μεγάλους τους τεχνῖτες!

Μάζι λένε γιὰ τὴν Ἰταλία τοῦ καιροῦ τοῦ Δάντη πώς καλὰ καλὰ δὲ γνώρισε τὴν ἐποχὴ ποὺ γιὰ τὴν θάλλη Εὐρώπη λέγεται μεσαιώνας, πάντα κληρονόμα τὴν Ἰταλία πιὸ ἔμεση τῆς Λατινικῆς παιδείας καὶ πιὸ κοντὰ στὴν ἀρχαία Ρώμη. Αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε γιὰ τὴν Ἰταλία πιὸ πολὺ ἀληθηύει γιὰ τὸ Βυζάντιο. Ἀνίσως μεσαιώνας, κυριώτερα, θὰ πηδούσῃ παραμόρφωση, ζεμάκρεμα, πνιξιμο τῆς ἀρχαίκης Ἐλληνικῆς παραδοσίας, τὸ Βυζάντιο βέβαια δὲν τόνε γνώρισε τὸ μεσαιώνα τοῦτο. Τὸ Βυζάντιο βάσταξε καὶ φύλαξε τὴν Ἐλληνικὴν Ἀρχαιότητα. Τὸ εὐτύχημα τοῦτο εἶχε ἀντιστήμα μιὰ συφορά. Τὸ Βυζάντιο μπορεῖ νὰ μὴ γνώρισε μεσαιώνα· μᾶς καὶ μᾶς, καλὰ καλὰ δὲ γνώρισε — κι: ὡς τὴν ὥρα ἀκόμα σὲ καποια τευ συμαντικὰ σημεῖα ὁ νέος Ἐλληνικής κόσμου—οὔτε τὸ πανευρωπαϊκὸ ξημέρωμα ποὺ λέγεται Ἀναγέννηση. Τὸ Βυζάντιο τὴν φύσης καὶ τὴν βούθηση τὴν Ἀναγέννηση τὴν ἔσπειρε, σὰν ίδεια κομοπολιτική. Μαγεμένο καὶ δεμένο ἀπὸ τὸν ἀρχαϊκὸ κόσμο τὸ Βυζάντιο, μὲ δῆλα τὰ καλὰ ποὺ μᾶς ἔφερε, ὅσο κι: ἀν μᾶς χάρισε ἀνάμεσα στὰλλα ἀληθινὴ ἱερὴ ποίηση, (ἀγεκάρτητη καὶ τούτη πάντα ἀπὸ τὴν δουλικὴν ἀρχαιολατρεία), στέκεται ἀφορμὴ νὰ λείψῃ δ μεγάλος μὲ τὴν φωτεινὴν συνείδησην ἀκριτικὴς ποιητής. Πιστὸ θὰ μποροῦσε νὰ σπαρθῇ τετοιο πέρας μέσα στὴν περιφρόνηση τοῦ ζωγραφούντα ἔθνους τῆς ζωγραφῆς, κ' ἔτοι: καὶ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀθανατῆς ὄμορφιας;

★

Τὸ Βυζάντιο δὲν τὴν χάρικε τὴν Ἀναγέννησην· θὰ τὴν χαίρονταν ἄργα γλάγορα· μᾶς δὲν πρόφτασε· φανηκε δ Τούρκος. Καὶ νὰ ἡ δεύτερη ἀφορμὴ ποὺ σταμάτησε τὸν ἀρχομό τοῦ ποιητικοῦ Μεσοία μαρ. Ἡ τούρκικη σκλαβία. "Ολα βυθίζονται καὶ πνίγονται. Μοῦ ἔρχονται τώρα στὴ θύμηση. δυὸ ἀν-

θρωποί, οἱ παραστατικώτεροι τοῦ Ἑλληνικοῦ νοῦ· δὲ ἀπὸ τὸ Μιστρά φιλόσοφος Γερμιστὸς ἢ Πλήθων καὶ δὲ Κωσταντινουπολίτης ποιητὴς Μάρουλλος Ταρχανιώτης. Ο πρῶτος χτίζει τὴν μαγικὴν νεοπλατωνικὴν Πολιτείαν του, σὰ μὲ τὴν βοτύθειαν ζωτικῶν, στῆσωστα τ' ἀπάνου θέμελα τῶν περασμένων, καὶ φεύγει χωρὶς νὰ καταδεχτῇ νὰ πιάσῃ μὲ τὸ χέρι του τὸ σφυρηλό τῆς ζωῆς. Παραστρατισμένο στὰ νερά μᾶς ἀδέρφοι τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Πλωτίνου. Ἀνάφτει στὴν Ἰταλία τὴν Ἀναγέννηση, καὶ καλεῖται — ὃ δῆλος ὅγι, μᾶς τὸ πολύτιμο βιβλίο του, τὸ ἴδιο κάνει — ἀπὸ τὸν καλογηρικὸ μᾶς καὶ δικαιοκρέτη καπτίας φανατισμὸ τοῦ Πατριάρχη Γεννάδιου. Ο δεύτερος, ἡ ποιητὴς Μάρουλλος, τοὺς μεγάλους του μὲ λουκρετικὴν πνοὴν φυσιολατρικοὺς ὑμνοὺς (κάποια κομμάτια ἐπ' αὐτοὺς μᾶς τὰ μετάφρασε δὲ Σάθας στὸ βιβλίο του «Ἀθηναὶ καὶ Βυζαντίου») τοὺς γράφει στὴν λατινικὴ γλῶσσα· γιατὶ, ἐλεγε, κανεὶς ἀπὸ τοὺς δροειθηδεῖς του, δὲν εἶχε ἀπομείνει ἔξιος γιὰ νὰ μελετῇ τὴν ποίηση· ἀπὸ τὴν Φλωρεντία ὡς τὸ Παρίσι, ἀντίζηλος ἐνὸς περίφημου ποιητῆ, τοῦ Πολιτισμοῦ, καὶ δάσκαλος ἐνὸς ἀλλου ποιητῆ, πιὸ περίφημου, τοῦ γαλλου Ρουσάρ, ἀφίνει τὰ σημάδια του στὴν αὐγὴ τοῦ μεγάλου ζανανθισμοῦ τῆς ποιητικῆς τέχνης τῶν Φράγκων, ἐκεὶ ποὺ δὲν ἀφίνει στὴν πατρίδα του παρὰ τὴν ἀέρινη παραδοση τοῦ παλληκαρισμοῦ του· γιατὶ καὶ Στρατιώτης εἴτανε. Κανένας τους, κανένας δὲ στοχαστήκε σὰν τὸ Δάντη.

"Ενας τρίτος ἀπομένει, ἔξοριστος αὐτὸς κι ἀποδιωγμένος, μέσα στὴ νύχτα τῆς σκλαβίας. Ο λαὸς μὲ τὸ Τραγούδι του, πέρα στὰ βουνά, σὰν ἀποκηρυγμένο, ζῆ καὶ τρανεύει. Λένε πώς τὸ βασιλιά Κωσταντίνο τὸν Πορφυρογέννητο πολὺ τὸν ἐνοχλοῦσε ὃ δόξα ἐνὸς συγχρόνου του, τοῦ στρατηγοῦ Πανθήριου, τοῦ πολυακουσμένου· καὶ πρόσταξε δὲ βασιλιάς νὰ μὴ γραφτῇ τίποτα ποτὲ καὶ πουθενά γιὰ τὸν Πανθήριο· σοφίστηκε νὰ τὸν κλείσῃ σ' ἓνα τάφο χτισμένο ἀπὸ τὴν σιωπή. Ιστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, καὶ τῆς Πολιτείας οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀναγνωρισμένοι καλαμαράδες, συμμορφωθῆκαν πρὸς τὴν προσταγήν. Χαρά στὸν Πανθήριο! Τάδραξε ἡ Φήμη, καὶ χωρὶς τὸνομα, τὰ κατορθώματά του, κι ἐλεύθερα καὶ γιγαντεμένα καὶ ιδεοποιημένα τάσπειρε πχντοῦ. Λένε πώς δ Πανθήριος αὐτὸς εἶναι ἡ ιστορικὴ πηγὴ τοῦ Διγενῆ Αχρίτα. "Ετοι μπορεῖς νὰ πῆς πὼς καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Βυζαντινοῦ γραμματισμού, γιὰ νὰ ζωγραφίζῃ μιὰ γιὰ πάντα τὸ τραγούδι τοῦ ἀγγαμματου, ὀρκιστη-

κε τίποτ' ἀπὸ κείνο νὰ μὴν ἀναφέρῃ καὶ νὰ δείχνη πώς ποτὲ δὲν τὸ λογάριασε· πάντα νὰ τὸ κρατῇ παράμερα καταφρονεμένο. Μὰ τὸ παιδί στὴν έξορια θρέφτηκε μὲ γάλα θεόσταλτο. Κ' ἔησε καὶ μεγάλωσε. Καὶ γυρεύοντας τὸν ἀβρέτο ὡς τὴν ὄμρα "Ομηρο του. πορεύεται μὲ τοὺς ἀνώνυμους δημητρίσκους του.

★

Τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ σπουδαιότατος κύκλος δὲ ἀκριτικός. Ο Πολίτης μίσα στὸ λόγο του, (μὲ σύντομα, μὰ ούσιαστικὰ λόγια, λόγια ποὺ πάντα προϋποθέτουν δχι ἀνίδεους δλότελα τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ποὺ θὰ δυσκολευτοῦνε πάντα νάμπουνε στὸ νόημα, ἀλλ' ἀκριτικὲς ζωτισμένους δπωδήποτε ἀπάνου στὸ ζήτημα), διαλαλεῖ τὴν σπουδαιότητα τοῦ κύκλου. Ο Ἐλληνικός λαὸς κρατεῖ στὸ νοῦ του καὶ θαμάζει καὶ τραγουδεῖ δχι τόσο τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατῶν τὶς νίκες, δέσι τῶν ἀκριτῶν τὰ κατορθώματα· δχι τὰ ποιήματα τῶν Γεωμέτρηδων καὶ τῶν ζλλων λογιώτατων στεγοπλάκων, ποὺ ἔγκωμιάζουν αὐτοκρατόρους καὶ νικητές, μᾶς τὰ μεγχλόπονο, ἀπὸ πνοὲς βουνήσιες, ἀκριτικὲς τραγουδία. Μὲ τὸν ἀκριτισμὸ δηγαῖς τὶς λαμπρότερες σελίδες τῆς στρατιωτικῆς ιστορίας τῆς βυζαντινῆς. Καὶ οἱ Νικηφόροι καὶ οἱ Τσιμισκῆδες οἱ Βουλγαροφάγοι δὲν εἶναι περὶ Διγενῆδες Ἀκρίτες. Παντοῦ εἰ δίχως ζηναραφώδει, ἀπὸ τὴν Καισάρεια ὡς τὴν Κύπρο, τραγουδοῦν τὰ κλέι τοῦ Διγενῆ· γύρω σ' ἕκείνον πληθουν ἄνετα κι ἀσυλλόγιστα Ἰλιάδες καὶ Ὁδύστεις. Χρυσὴ σλυσίδα μᾶς! σφιχτοδένει τοὺς ἀνθισμένους ἀκρίτες μὲ τὴν ἀνθισμένη Ἐλληνικὴν αὐτοκρατορία, καὶ μὲ τὰ δύο τοῦτ' ἀνθισμάτα, καὶ τῆς ἀγνῆς Ἐλληνικῆς Μούσας τὸ ζηνθισμα, ἔξω ἐπὸ τὰ σκολεῖα κ' ἔξω ἐπὸ κάθε κλασσικὸ πιστάλειμα. Καὶ τῆς ἀκριτικῆς αὐτοκρατορίας δηγεσμὸς δὲν εἶναι ζένος πρὸς τὸν κατατρεπό καὶ πρὸς τὸν ζηνεσμὸ τῆς ἀκριτικῆς ιδέας, καὶ στὴν ἐνέργεια καὶ στὴ σκέψη. «Ἐπι Μιχαήλ τοῦ Παλαιούλογου—παρατηρεῖ δὲ Πολίτης—ἔπαισεν ἡ χορηγὴ ἐτησίου μισθοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς τοὺς ἀκρίτας, καὶ ηναγκάσθησαν οὗτοι, καταλιπόντες ἀφρούρητους τὰς ἔκρας νὰ μεταναστῶσιν εἰς τὰς ἰνδότερα. Τὰς ὀλέθρια σπαχτήματα τῆς ἀποφάσεως ταύτης κατενοήθησαν Στεφανοί. Ός παρατηρεῖ δηγεντινὸς ιστορικὸς, τὸ μέτρον τῆς διαλύσεως; τῶν ἀκριτικῶν φρουρῶν πώς οὐδενὸς ζέσιον παραρράθει δὲ ἀρχαῖς, μέγιστον δηγεντον εἴδος Ρωμαίοις ἀτύχημα, καὶ τῶν μᾶλα μεγίστων

σιάστηκε κι δ Γκίζιος, τὶς εἶκοσι μιὰς τοῦ Χριστοῦ, δ Γκίζιος τοῦ μιλητοῦ ἀπαράλλαγτα ὅπως τοῦ εἶχε μιλήσει κι δ Ἀρτός. Σακκιὰ ζεστὸ νερὸ ἔζηντα βαθμῶνε καὶ φουσκωπλυσμάτα τριάντα πέντε ὡς πενήντα, ἔκεινα δηλαδὴ ποι παράγγειλε κι δ Γκλύζιος, μόνο ποὺ τὰ παράγγειλε δ Γκίζιος μὲ κάποια βαθύτητα σκολαστικὴ δικῆ του. Εἴτανε ζθρωπος σοράντα ὡς σαρχντα πέντε χρονῶν, μὲ γκριζόμαθρα μαλλιά καὶ μουστάκι, ἀλατοπίπερος, καθὼς λένε στὴ Γαλλία, γιὰ νὰ δείξουνε πώς λογχιάζει κανεὶς κάμπος διόπερ τριχίτσες ἀνάμεσα σὲ μουντότερες. Ἡ Κατινούλα, ποὺ δὲν τῆς ἔλειπε ποτὲ μαργιολιὰ μήτε πνέμα, ἔλεγε πώς ἔμοιαζε δ γιατρὸς σχ νέγγανε ἀπὸ κανένα λουτρὸ κούνιο καὶ δὲν τὸ κατωρθώμανε νὰ ζεσταθῇ. Ψυχρός, σοβαρός, μετρημένος στὰ λόγια του, ἔκινητος καὶ στὰ κινήματα του. Ἀπὸ φυσικὸ του ζωηρός, σὰν δλοὺς τοὺς μεσημερῆτες, γιατὶ ἀπὸ τὸ Μεσομέρι τῆς Γαλλίας δ γενιά του, ἔπινε πίτηδες τὴν προγονικὴν τὴν ζωράδα, κι ἔννοεῖται πὼς τὸ παράκαμε στὸ πνίξιμο, ἀπὸ τὴν προσπάθεια καὶ μὴ φαίνεται τάχια λαφρομυαλὸς καὶ λαφρόστομος σὰν τοὺς πατινεμένους τοὺς πατριώτες του. Λοιπὸν δσα τοῦ εἶχε πεῖ δ Ἀρτός μὲ τὸ ς τοῦ τὸν τὸ ζεθαρρό καὶ τὸ ἀπλό, τοῦ τὸ εἶπε δ Γκίζιος μὲ τὸ

ζφος του τὸ παγωμένο. "Ἐπειπετε ὡςτόσο νὰ βρῆ καὶ τίποτις κανούριος. Στὸ Ηλιός, γερὰ πλερώνωνται οἱ Βιζαντίες οἱ γιατρικές, κι ἔτοι, ἀπὸ καλὴ συνείδηση καὶ χωρὶς νὰ φταιῃ, νομίζει δ γιατρὸς πώς γιὰ νὰ μὴν ἀπομείνῃ παραπονεμένος δ πελάτες, ἀναγκάζεται δ νὰ τὸν καταστρώῃ ντουσίνες συνταγῆς δ νὰ τὸν διαγνωστικέψῃ καμιάν ἀξέρωστα ποὺ δ πελάτης δὲν τὴν ἔχει, μᾶς ποὺ κάποτες παρηγορεῖται ποὺ τὴν κατάλαβε δ γιατρὸς. "Ἐπειδὴ δ ἡ Κατινούλα ἔπασκε πότε πότε ἀπὸ ἀκριτικές περαστικές, σὰ δρώτησε δ Ἀρτός, τὸ ἀποκρίθηκε δηγεσμὸ τοῦ ποτέ δηγεσμὸ τοῦ Ζεράρη. Στὸ Ηλιός πάντα της θὰ πάσκῃ ἀπὸ δηγεσμὸ δηγεσμὸ δηγεσμὸ δηγεσ

αίτιον συμφορῶν.. Τοῦ Τούρκου τὸ ποτάμι ὅλο καὶ φουσκώνει τὸ ἀκριτικὸ τραγοῦδι πνίγεται καὶ ἔκεντο μέσα του, κατατρεμένο σὰν τοὺς ἡρώους του. Μὰ δ φυσικὸς νόμος εἶναι τίποτε στὸν κόσμο νὰ μὴ χάνεται. 'Τοτέρ' ἀπὸ καιροὺς δὲ ἀκρίτας θὰ ξαναζήσῃ στὸν ἄρματωλ καὶ στὸν κλέφτη, τὸ ἀκριτικὸ τραγοῦδι θὰ ξανκελαῖθησῃ στὸ τρχοῦδι τὸ κλέφτικο. στὸν κορμὸ τοῦ κλέφτικου τραγουδιοῦ μπολιασμένο καποιο κλαρί ἀπὸ μιὰ ξένη βλάστηση, ποὺ μᾶς ἐφερε δικαστητὴς δὲ Φράγκος, θὰ δώσῃ ἀφορμὴ νὰ γεννηθῇ σ' ἑμῖς ἐδῶ μιὰ νέα ποίηση ἀξιολάτρευτη. Μὰ δ τελευταῖος Διγενῆς, ή Κρατικάκης, περιμένει τὸν φάλτη του.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΡΕΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Toῦ Νότη Μπότσαη.

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ;

Τοῦ παραδυριοῦ σου οἱ γρίλλιες
Ποὺ τὶς δείχνει ἀχνὸς ἔνα φᾶς,
Τοῖς που ἀναμένειν οἱ Ζήλες
Κ' ίνως πόδος σου δὲ κρυψός,

Τῶν ματιῶν σου ἀπ' τὰ φύλλα
Ποὺ προβάλλει, σὰν ἀνθὸς
Κ' ἰδρου, λέσ, ἀνατριχίλα
Ρίχνει, Ἀπόλλωνας ξανθὸς,

Πότε ωχρόβλευνος, ἐκεῖνος,
Σὰ νιυμένος μὲ δροσιά,
Καὶ τοῦ Ἀπρίλη πότε κρίνος
Μὲ γαλάζια φορεσιά.

Τοῦ τρεμάμενον κορμιοῦ σου,
Σὰν ἀπὸ αὐραία βιαστική
Τὰ φλογάνθη, —δὲ Κόρη λούσον
Μέσ' οὲ νάρδο πιστική,—

Τι ἔχεις δὲλα φανερόνουν...
Ποὺ είναι δὲ σκλάβος σου, καλή,
Ποὺ δυκαλίες τόνε σκλαβόνον
Καὶ μαγεύεις ἔνα φίλι;

ΔΥΟ ΠΗΓΕΣ

Κάπου δπ' τοὺς κλώνους τῆς Ἐειδεῖς
Πηγὴ ἔβλεπα ζωμένη

λέξη γιὰ τὰ θεραπευτικὰ τῆς ἔργωστής μας, ποὺ στενοδένουνται μὲ τὰ φυχολογικὰ τοῦ καλοῦ μηκενοκόδου.

Τὴν τρίτην, δεκατρεῖς τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὸ βράδυ, βγῆκε ἀξαφνα τὸ σουληνάρι ἀπὸ τὸ ποτάμι ὅξω τῆς πληγῆς καὶ ἀνέβηκε ἡ θερμοκρασία. Μποροῦσε νάγενθη καὶ παραπάνω, ἐν τὴν πληγὴν σφαλνοῦσε καὶ πάλε, μὴν ἀφίνοντας τὸ ἑμπυον νὰ ξεχυθῇ. 'Ο Ἀντρέας δὲν ἤζερε πῶς νὰ ξαναβάλῃ τὸ λάστικο μέσα, δὲν τολμοῦσε κιόλας νάγγιξε δὲ ἵδιος τὴν πληγήν. 'Εστειλε μάνι τὸ δούλο στοῦ κ. Κουφέ. Φοβερά συναχαμένος, κρεββατωμένος δὲ φίλος. 'Ετρεξε δὲ Ἀντρέας στοῦ κ. Αρτοῦ, ποὺ καθόταν πλάγι καὶ τὸν ἔφερε. Μὰ τὴν ἀδριανῆ ξαναπήρθε δὲ Κουφές, ξαναπήρθε δὲ δύστυχος μὲ τὸ συνάχι του, καὶ ἀκόμη πιὸ δύστυχα κόλλησε ἡ Κατινούλα· τὴν παρασκενή· κρύωμα, καταρροή, διάφρονα καὶ βήχας. Σύναμα, γιατὶ δὲλα συγκατανέθουν καὶ βαστιοῦνται στὸν ὄργανομό τὸν ἀθρώπινο, παρακράτηση ἑμπυον στὴν πληγήν. Δραστήρια καὶ γλήγορα τὴν νοιάστηκε δὲ Ἀρτός· τῆς ἐδῶσε ἀμέσως τριάντα σταλαματιές παρηγορικὸ λίξερι, ποὺ δὲ Ἀντρέας τῆς τὸ μέτρησε μὲ τὸ σταλαχτήρι. Τὴν ώρέλησε δὲν εἶχε ἀχέριστη κράση, ἐφτὺς ἀνάρρωνε ἡ Κατινούλα μὲν γιατρὶ

Μὲ ἀσφόδελους, σὰν τῆς ματιᾶς
Τὸ φέγγος ποὺ πεθαίνει.

Μὰ κάπου ἀπὸ τῆς λυγαριᾶς
Τὰ κλώνια εἴδα γυρμένη
Μικρὴ ἀλλη ἀνάβαθη, δὲ Βοριᾶς
Ποὺ ἐθάψει δψη ἀνθισμένη.

Πίγια ἀπὸ ἀπούτη τὴν πηγὴ
Καὶ τόσο ξανανιόνω
Ποὺ ρόδο δὲ δψη μου είχε βγεῖ
Δές ἀπὸ ἐμένα κλάνο.

Καὶ πάσα σ' ἔκεινη : σκύρω δινθὸς
Νὰ πῶ νερδὸ ἀπ' τὴν πρωτη,
Μὰ βλέπω—ώλμένα—ἔνας ξανθὸς
Ζωή που ἔπνιγε καὶ Νιότη...

Σπέτσες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΤΑΓΚΑΣΚΑΡΗΣ

Φίλε Νομᾶ,

Σοῦ στέλνω σ' ἔνα μπλίκο, τρίχ παραμύθια Μανταγκασκαριανά. Σὲ περχακάλ νὰ μὴ μὲ πάρης οὔτε γιὰ κανένα συγραφία, οὔτε γιὰ κανένα φιλόλογο, περὶ μονάχα γιὰ ἔννα περίεργο. Στὶς πολλὲς βόλτες ποὺ κάνω ἐδῶ στὰ περίχωρα, φερνάμενος ἀπόνου στὴ βασικιστικὴ φιλοντζένα ἀπὸ τίστερους μαύρους (ἀφοῦ δὲν ὑπέργουν ζλογα), τυγανεῖ νὰ στακιστήσω στὰ διαφορὰ χωριά, καὶ τότες εἰμι κάναγκασμένος, μὴν ἔχοντες συντροφιὰ, ν' ἀκούω τὶς κουβέντες τῶν μαύρων, ποὺ πάντα λένε ἀνγυετάξι τους παραμύθια, ιστορίες καὶ ἀλλὰ συνήθια τους. Πολλὲς φορές ἔδωσε προσεγή, καὶ μοῦ φίνηκε περιέργο μέσο σ' κύτσες τὸ λαδό, ποὺ δὲν ἔχει παλιὰ ιστορία, νὲ ὑπάρχουν τέτιες παράδοσες, ποὺ μοιάζουν μὲ τοὺς δικούς μας μύθους, ποὺ μέσα τους ξανογέται μιὰ πολυθέτη. Αὐτὴ ἡ περιέργεια μὲ παρακίνησε στὸ νὰ περίνω μαύρους καὶ νὰν τοὺς βάνω νὰ μοῦ δηγούνται τὰ παραμύθια τους, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ νὰ κρατῶ τὰ καλύτερα. Τὸ πρᾶμα ἔχει καὶ κάποια δυσκολία, πρῶτο γιατὶ τούσουν σὲ κακό, ἔτσι σὰν λερουσίδια νὰν τὸ δασκαλεύουν σ' ἄλλους, καὶ δεύτερο γιατὶ ἡ γλώσσα τῶν παραμύθιων τους ἔχει πολλὲς παλιές λέξεις δύσκολες. Αὕτες τους οἱ παράδοσες παγαίνουν ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, καὶ δὲ γονιός ἀμαγράσῃ τὶς μαθαίνει στοὺς γιοὺς τους, γιατὶ δοῦτο εἶναι γνωστές αὐτονόμεια κάνουν τὸν φευτούχο καὶ τὸν φευτογιατό, καὶ τηροῦν γιὰ τούτο νὰν τὶς ἔχουνε μονοπώλειο. Τέλος μικρὰς κάμποσα παραμύθια καὶ συνθέσια, ποὺ δὲ σὲ τούσιδα, ἀμα μοῦ γράψῃ πῶς μπορεῖ νὰ βροῦνε σ' αὐτὰ καμιά ώρέλεια οἱ ἀναγνωτες τοῦ «Νουράζ». Αὐτὰ τὰ προσφίρω σὲ σένα, καὶ τελιώνονται σοῦ λέω πῶς δὲ βρήσ-

μέσα κάμποσες ἐπανίληψες ἀπὸ λεῖψες καὶ ὄνοματα. Εἶναι γιατὶ τὸ μαλγάσικο συνύθειο ἔτσι τὸ θίλει, καὶ γὰ τὰ μετάφραστα λέξη μὲ λεῖψη, γιὰ νὰ μὴ χάσουνε τὴν οὐσία τους.

Δικός σου
LAVASANGA

'Αναλαλάβα, 5/3/907.

I.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟ ΖΩΤΑΝΩΝΕ

(Παράδοση τῆς Σακαλάβας⁽¹⁾)

Στὸν παλιὸ καιρὸ, λένε, πὼς εἶτανε ἔνας ζηθρώπος ἐδῶ, πολὺ παραξένος, ποὺ εἶχε φυτρώσει ἀτός του ἀπὸ τὴ γῆς, δίχως κανένας νὰ τὸν φτιάξῃ, καὶ τοὺς λέγανε Ρατοβοάνα (2). Πέρνουσε τὸν κατρό του, κόβοντας δέντρα στὰ δάσα, καὶ μὲ τὰ κούτσουρα, ἔκανε ζωντανά ὄλων τῶν εἰδῶνε, καὶ ἀπὸ τὸ καθέ εἰδος ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά. Βάνδια καὶ γελάδες, τράγους καὶ κατσίκες, κυκόρους καὶ κότες, φύρια, ἀκόμα καὶ ἐντομα ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα, ἵσαμε τὰ πιὸ μικρά. Κάθε ζωντανὸ ἀπ' ἀφτὰ εἶχε τὸ μπόι, ποὺ ἔχει καὶ σήμερα, καὶ δὲ Ρατοβοάνας τοὺς ἔδινε καὶ τὰ χρώματα ποὺ βλέπουμε καὶ τώρα ἀκόμα, στὶς τρίχες, στὰ φτερά, στὰ λέπτα καὶ στὰ καβούκια τους. Μιὰ μέρα δὲ Ζαναχαριμπές (3), ποὺ λημέριαζε στὰ πιὸ ἀψινλά μέρια τ' οὐρανοῦ, ἔστειλε στὴ γῆ τὸ γό του, γιὰ νὰ μάθῃ τὶ γίνεται καὶ κάτου. Ο γιὸς τοῦ Ζαναχαριμπέ κατέβηκε, καὶ ἀντάμωσε τὸ Ρατοβοάνα, τὴν ωρὰ ποὺ πάσκεις ν' ἀποφτιάχνεια μεγάλο βῶδι μαύρο μὲ ἀσπρό κεφάλι, δηλαδὴ μιὰ Μαζαβαλόχα (4). Στὸ κεφάλι αὐτούνοι τοῦ βωδίου εἶχε βάλει μακριὰ μυτερὰ κέρατα ποὺ στραβωγέρνανε χοντροκαμῷνα. Μιὰ καμπούρα (5) μεγάλη καὶ χοντρή εἶχε ὅμορφα ὅμορφα τοποθετήσει στὴ ράχη, καὶ τὸ κεφάλι εἶτανε πηκωμένο ἀπόνου, σάμπιας θὰ βέλαζε, καὶ τὸ σῶλο ἔδειχνε περσότερο γιὰ ταῦρος, παρὰ γιὰ ἔνα βῶδι μονούχισμένο. Ο γιὸς τοῦ Ζαναχαριμπέ, μόλις φάνηκε μπροστά του, δὲ στάθηκε νὰ χαιρετήσῃ τὸ Ρατοβοάνα, παρὰ τούπε ἀπότομο· «Ποιός είσαι;» Ο Ρατοβοάνας στήκασε τὸ κεφάλι του καὶ ἀποκρίθηκε καὶ αὐτὸς ἀπότομος· «Είμαι ἔνας θεός.» — «Είσαι ἔνας θεός;» — «Μαζιστά, είμαι ἔνας θεός.» Ο γιὸς τοῦ Ζαναχαριμπέ ξαφνιασμένος δὲ θέλησε νὰ σταθῇ περσότερο γιὰ νὰ ιδῃ τὸν τίποτα ζλόλο, μὰ πέταξε γλήγορα στὸν πτερέρα του καὶ τούπε τὶ εἶδε καὶ ξεκυσε. «Θὰ δούμε σὺν εἶναι ἔνας θεός», εἶπε δὲ Ζαναχαριμπές, «θὰν τὸν δοκιμάσων.» Εστειλε λοιπὸ στὴ γῆς μάμεγαλη βροχή, ἔναν κατακλυσμό, ποὺ ἔσκαψε τὸ χῶμα πτύντο, καὶ ἔκαψε δὲλα τὰ ρέματα νὰ ξεχειλίσουν. Ο Ρατοβοάνας στάθηκε μεριστεῖ τὰ σκέδια τοῦ Ζαναχαριμπέ, καὶ ἔφτιασε δὲν είδος μεγάλο κεφάλι ἀπὸ ένδιο, καὶ τὸ σιγουροκούσθερτωσε. Σκάρωσε μαζί καὶ ἔνα μονόζυλο (6) Μόλις λοιπὸν τὰ σύγνεφα καὶ τὰ σιφούνια, κα-

1) Σακαλάβα είναι ἡ καθάρια ντόπια φυλή, που καροκεῖ τὴ δυτικὴ παραλία, στὰ βοριανὰ τῆς Μανταγκασκάρης.

2) Η λέξη Ρατοβοάνας ξυγιέται εἶται: Ρά = κύριος, Τοβοάνα = φυτρώνει, καῖνος ποὺ φυτρώνει, δὲ θεοφύτωτος. Εννοοῦνε τὸ θεό της γῆς.

3) Ζαναχαριμπές, ἀπὸ τὸ Ζαναχαρι = θεός, καὶ τὸ Μπέ = μεγάλος, λοιπὸ μεγαλωθέος. Τοὺς λένε καὶ Ζαναχαριμπέλατη, δηλαδὴ ζσπρο θεός. Εννοοῦνε, τὸν πιὸ μεγάλο θεό.

4) Μαζαβαλόχα = ισπρό κεφάλι, δημοσία τοῦ βωδιοῦ.

5) Τὰ βόδια τῆς Μανταγκασκάρης είναι τῆς ρολῆς τοῦ Ζέρπουν. Εύχουν ἀπόνου στὴ ράχη, κοντά στὰ μπροστεινὰ πόδια, μιὰ στρογγυλὴ καμπούρα, γιομάτη ξύγι μὲ κρέας. Οι χατάπηδες τὴν κορτουνέ φ

